

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΕΚ ΤΗΣ 28^{ΗΣ} ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ

ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗΝ ΑΥΤΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΝ

ΤΗ 28^Η ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1947

ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΑΤΕ!

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἔχει τὴν τιμὴν νὰ ὑποδέχεται πρώτην φορὰν σήμερον τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα εἰς πανηγυρικὴν αὐτῆς συνεδρίαν ὡς Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων*.

Ἡ τύχη ἠθέλησε νὰ εἶναι ἡ πανηγυρικὴ αὕτη συνεδρία τῆς ἐπετείου τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 καθ' ἣν ἡμέραν ὁ ἀείμνηστος καὶ μαρτυρικὸς βασιλεὺς Γεώργιος Β', τοῦ ὁποίου τὸν πρόωρον θάνατον ἡ Ἀκαδημία μας εἰλικρινῶς ἐπένησε, διότι ἐθεώρει Αὐτὸν φίλον τῆς καὶ ὑψηλὸν προστάτην, ἡμέραν λέγω, καθ' ἣν ἔλαβε μεγάλας ἐθνικὰς ἀποφάσεις, συμφῶνους πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ Ἔθνους καὶ τὰς ἱστορικὰς αὐτοῦ παραδόσεις.

Ἡ Ἀκαδημία εὐχεται εἰς τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα μακρόν, εὐτυχῆ, καὶ ἔνδοξον βασιλικὸν βίον ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ Ἔθνους ἐν τῇ ἱστορικῇ σταδιοδρομίᾳ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν πόθων του.

Τὰς αὐτὰς εὐχὰς εὐτυχίας ἀπευθύνει ἡ Ἀκαδημία εἰς ὀλόκληρον τὸν Βασιλικὸν Οἶκον, ὅπως δὲ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν Αὐτῆς Μεγαλειότητα τὴν Βασίλισσαν Φριδερίκην, τῆς ὁποίας τὴν ἀγαθοεργόν, φιλόανθρωπον καὶ ἐκπολιτιστικὴν δρᾶσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ μετ' ἰδιαιτέρας ἀγάπης καὶ στοργῆς παρακολουθεῖ τὸ Ἔθνος.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τὸ ἀνώτατον τοῦτο πνευματικὸν ἴδρυμα τῆς ἡμετέρας Πατρίδος, παρακαλεῖ εὐλαβῶς τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα νὰ περιβάλλῃ αὐτὴν μετὰ τῆς αὐτῆς εὐνοίας καὶ ἀγάπης, μεθ' ἧς ἔπραττε τοῦτο ὁ ἀείμνηστος Βασιλεὺς Γεώργιος Β'.

Ἡ σημερινὴ ἡμέρα εἶναι ἡ ἑβδόμη ἐπέτειος τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ

* Ὁ λόγος ἐξεφωνήθη παρευρισκομένου ἐν τῇ πανηγυρικῇ συνεδρίᾳ τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ Βασιλέως Παύλου.

γεγονότος διὰ τὴν Ἑλλάδα, διὰ τρίτην δὲ φοράν ἐφέτος ἡ ἀπελευθερωθεῖσα πατρίς ἐορτάζει ἐπισημῶς τὴν ἐπέτειον ταύτην.

Τὴν κατέταξεν ἤδη τὸ Ἔθνος μέσα εἰς τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὴν χαρὰν τῆς ἀπελευθερώσεώς του ἀπὸ τὴν τετραετὴ τρομερὰν δουλείαν, ἐν πολλοῖς πολὺ χειροτέραν τῆς παλαιᾶς ἐκείνης Τουρκικῆς δεσποτείας, τὴν κατέταξεν, λέγω, τὸ Ἔθνος, καὶ τὸ Κράτος τὴν ἀνύψωσεν, εἰς τὴν τάξιν Ἐθνικῆς ἐορτῆς, παραπλεύρως τῆς μεγάλης 25ης Μαρτίου, ἣτις ἔχει ἀπὸ πολλοῦ καθαγιασθῆ ὡς ἱερά ἡμέρα διὰ πᾶσαν Ἑλληνικὴν ψυχὴν.

Δύναται τις ὅμως ἴσως νὰ ἐρωτήσῃ ὑφ' ἧς συνθήκας καὶ περιπετείας εὐρισκόμεθα δυστυχῶς σήμερον, καὶ μὲ τὰ συναισθήματα τὰ ὁποῖα κατέχουν τὴν ψυχὴν μας, συναισθήματα λύπης καὶ ὀργῆς συγχρόνως, εἶναι ὀρθὸν νὰ γίνεταί ἐορτασμός ὡς ὁ σημερινός; Ἡ ἀπάντησις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἄλλη παρὰ ὅτι ὀφείλομεν τὴν σημερινὴν ἐπέτειον πάντοτε καὶ ὑφ' οἴασδήποτε συνθήκας νὰ ἐνθυμώμεθα καὶ νὰ τιμῶμεν, ὡς ἡμέραν πατριωτικῆς ἀντιστάσεως κατὰ τῆς βίας καὶ τῆς δολιότητος, κατὰ τῆς ὑποδουλώσεως καὶ τοῦ ἐπιζητηθέντος ἐξευτελισμοῦ τῆς Πατρίδος. Ἄλλὰ ὀφείλομεν προσέτι τοῦτο καὶ εἰς τὴν μνήμην τῶν ἡρώων ἐκείνων τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ πατρίου ἐδάφους καὶ τῆς Ἐθνικῆς τιμῆς, οἵτινες διὰ τοῦ αἵματος, ἢ καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς των, ἐκλέεσαν τὴν μακρὰν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν μὲ μίαν νέαν ἐποποιίαν τὴν ὁποίαν καλοῦμεν ἐποποιίαν τοῦ Πίνδου.

Δίκαιον λοιπὸν ἦτο καὶ ἐπεβάλλετο ἡ καθιέρωσις καὶ τῆς ἡμέρας ταύτης ὡς ἐορτασίμου καὶ Ἐθνικῆς ἐορτῆς παρὰ τὴν 25ην Μαρτίου.

Ποία εἶναι ὅμως ἡ συγγένεια ἢ ἡ διαφορὰ τῶν δύο τούτων ἐορτῶν διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν; Ποίαν ἱστορικὴν ἀξίαν ἔχει δι' ἡμᾶς ἡ 28η Ὀκτωβρίου; Ἄς ἐπιτραπῇ νὰ λεχθῶσιν ὀλίγα τινὰ περὶ τούτου κατὰ τὴν σημερινὴν ὁμήγυριν. κεφαλαιώδη μόνον καὶ σύντομα.

Μετὰ τὴν ὑποδουλώσιν τοῦ Γένους ὑπὸ τῶν Τούρκων οἱ ὑποδουλωθέντες οὐδέποτε ἔπαυσαν διαμαρτυρόμενοι κατὰ τοῦ δουλικοῦ ζυγοῦ. Ὁ λαὸς αἰσθανόμενος τὴν πίεσιν τῆς δουλείας ὡς βαρεῖαν καὶ πικράν, παρέμενε ἀδιάλλακτος πρὸς τὴν μισητὴν πραγματικότητα τῆς καταβαλούσης αὐτὸν βίας. Ἀπεδέχετο μὲν τὰς θρησκευτικὰς καὶ πολιτικὰς παραχωρήσεις τὰς ὁποίας τοῦ ἔκανε ὁ κατακτητῆς, ἀλλὰ οὐδέποτε δι' αὐτὰς ἐγνώριζε χάριν ἢ εὐγνωμοσύνην. Διαμορφούμενος δὲ ὡς Κράτος ἐν Κράτει ἐκαιροφυλάκτει νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς προνομίας αὐτὰς εἰς βλάβην τοῦ χορηγοῦ των.

Ὁ ἀγὼν τοῦ 1821 εἶναι ἀγρία καὶ ἐπιβλητικὴ ὄργη λαοῦ συναισθανομένου τὴν ἀρχαίαν εὐγένειάν του, λαοῦ ὅστις θραύει τὰ δεσμὰ τῆς ξένης τυραννίας μὲ ἀπόφασιν τὰ πάντα ὑπὲρ πάντων νὰ κινδυνεύσῃ καὶ ἢ νὰ νικήσῃ ἢ νὰ ἐκλείψῃ.

Ἡ αἰφνίδιος ὁμῶς δουλεία τοῦ 1941 παρουσιάζει ἄλλην ἐντελῶς ὄψιν. Τὸ Κράτος ψιλῶ ὀνόματι ὑπάρχει. Τυπικῶς διετηρήθη ἐν πολλοῖς ἡ αὐτοκυβερνησία του, καὶ τοῦτο οἱ ἐπιδρομεῖς τὸ ἔκαμαν ὄχι ὡς χάριν, ἀλλὰ διότι δὲν ἤθελον ἢ δὲν ἠδύναντο νὰ πράξωσιν ἄλλως. Ἡ ἐσωτερικὴ ὁμῶς ἐξέγερσις καὶ διαμαρτυρία κατὰ τῆς Κατοχῆς καὶ τῆς μεθοδικῆς δουλείας, ὑπῆρξεν ἀδιάκοπος καὶ ἔντονος. Ἰδίᾳ ἡ ἐφαρμογὴ συστημάτων εὐχρήστων εἰς τὰς ἰδικὰς τῶν χώρας, ἐγίγαντῶσε τὴν ἐσωτερικὴν ψυχικὴν τοῦ λαοῦ ἀντίστασιν καὶ τὸ μῖσος. Ἡ ἐπιζητούμενη προσπέλασις πρὸς τὸ ἐγγώριον στοιχεῖον ἐπ' ἐλπίδι προσηλυτισμοῦ ἀπετύχχανεν εἰς μέγαν βαθμόν, ἢ δὲ διακηρυττομένη ὡς ἀρίστη πολιτικὴ μορφή καὶ ἡ φυλετικὴ διάκρισις ἀπεκρούοντο καὶ ἐχλευάζοντο. Αἱ ἡμέραι τῆς δυστυχίας τὴν φορὰν ταύτην δὲν ἐθεωροῦντο ὡς ἀτελείῳτοι, καὶ τὸ τέλος τῆς δουλείας κατὰ προσέγγισιν ὑπελογίζετο. Ἐθερμαίνοντο αἱ καρδίαι, ἂν καὶ τὸ σῶμα ἐπόνει καὶ ἐπέινα. Τὸ βλέμμα ἦτο ἐσωτερικῶς ἐστραμμένον πρὸς τὴν ἀνατολὴν τῆς τύχης τοῦ λαοῦ μας, ἥτις ἐσήμεναι τὴν δύσιν τοῦ ἀστέρος τῶν ἐχθρῶν του.

Ἐὰν ἀνατρέξῃ τις εἰς τὴν προϊστορίαν τῆς σημερινῆς ἐπετείου θὰ ἔβλεπεν ὅτι ἡ ρῆξις πρὸς τὴν φασιστικὴν Ἰταλίαν εἶχεν ἤδη ἐν τῇ πραγματικότητι ἐπέλθει ἀπὸ τῆς 15ης Αὐγούστου διὰ τοῦ δόλου καὶ τῆς ἀτιμίας τῆς ἀπροσδοκίτου ἐπιθέσεως πρὸ τῆς νήσου Τήνου. Ἀμφότεραι αἱ χρονολογίαι αὗται, ἡ τῆς 15ης Αὐγούστου καὶ 28ης Ὀκτωβρίου 1940 προητοίμασαν τὴν ἀπαισίαν δὴν Ἀπριλίου 1941, καθ' ἣν καὶ τὸ ἱερώτατον τῶν ἀρχαίων μας μνημείων ἐβεβηλώθη.

Τὸ ἐπίσημον ἀνακοινωθὲν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως (Λ Β σελ. 95) περὶ τοῦ τορπιλλισμοῦ πρὸ τῆς Τήνου ὅτι «μέχρι τῆς ὥρας ταύτης οὐδὲν στοιχεῖον περὶ τῆς ἐθνικότητος τοῦ ἐπιτεθέντος ὑποβρυχίου κατωρθώθη νὰ ἐξακριβωθῇ», ἦτο κατ' ἀνάγκην καὶ μόνον διὰ τοὺς ἀπλουστέρους διπλωματικόν, διότι τὰ ἐν τῇ Λευκῇ Βίβλῳ προηγούμενα ἐπίσημα ἔγγραφα διαλευκαίνουσιν εὐκόλως τὴν ἐθνικότητα τῆς δολοφονικῆς χειρός. Ἀλλὰ αἱ ἐπίσημοι διαβεβαιώσεις τῶν ἐν Ρώμῃ ὅτι «τὸ Ἰταλικὸν ἐπιτελεῖον οὐδεμίαν ἐνέργειαν τορπιλλισμοῦ ἀναφέρει» καὶ ὅτι «οὐδὲν Ἰταλικὸν ὑποβρυχίον εὐρίσκετο εἰς τὰ ὕδατα ἐκεῖνα, ἄλλος δὲ εἶναι ὁ τορπιλλίσας» κατα-

δεικνύει τὸ ψεῦδος καὶ τὴν παραπλάνησιν, τὴν ὁποῖαν ἀφελῶς ἐσοφιστεύοντο διὰ νὰ προκαλύψουν τὴν ἐπίθεσιν τῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἔως οὗτου διὰ τῶν σχεδίων τῶν ἐκείνων αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἐτορπίλισαν καὶ κατέρριψαν, καὶ οἱ ἐπινοηταὶ καὶ σχεδιασταὶ τῶν ἔτυχον τῆς προσήκουσας ἀμοιβῆς ὑπὸ τοῦ ἰδίου τῶν λαοῦ.

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐορτάζηται ἡ σημερινὴ ἡμέρα, ἀφοῦ μάλιστα ἀνήχθη καὶ εἰς ἐθνικὴν ἐορτὴν, χωρὶς νὰ γίνεται μνεῖα τῶν τότε σχέσεων τῆς Ἰταλίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ἰταλὸς δικτάτωρ εἴκοσιν ἡμέρας μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Ἑλλάδος, τῇ 18^ῃ Νοεμβρίου ὠμίλει – θέλων νὰ συγκαλύψῃ τὰς πράξεις του – εἰς τὸν λαόν του περὶ ἀνεξηγήτου δι' αὐτὸν μίσους ὑπάρχοντος ἐν Ἑλλάδι κατὰ τῆς Ἰταλίας, μίσους, ὡς τὸ ἐχαρακτήριζεν, «γενικοῦ, βαθέος καὶ ἀθεραπεύτου». Εἰς ἡμᾶς ὅμως εἶναι καὶ ἦτο ἀνεξήγητον πῶς ὁ Ἰταλὸς δικτάτωρ, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει πρὸς στιγμὴν ὅτι ὑπῆρχεν ὄντως τοιοῦτο μῖσος, δὲν ἔστρεφε τὰ βλέμματά του νὰ ἴδῃ τὴν εὐτυχῶς ἀκριβῶς αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἐπισήμως πλέον διακηρυττομένην ἐλευθέραν Δωδεκάνησόν μας, καὶ δὲν ἀνελογίζετο γενικώτερον τί συνέβαινεν εἰς ὅλον τὸν ἄλλον κόσμον μετὰ τὴν φασιστικὴν Ἰταλίαν, κατόπιν τῆς ἀπροκαλύπτου καὶ θηριωδῶς ἀρπακτικῆς ἐνεργείας του κατὰ τῆς Ἀβυσσηνίας, μετὰ τῆς ἡμετέρας ὑπερασπιζόντων τὸ πάτριον ἔδαφος Ἀβυσσηνῶν. Διότι ἀπὸ τῆς πράξεώς του ταύτης ἐκυφορήθη ἔκτοτε ὁ τρομερὸς πόλεμος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲν δύναται ἀκόμη νὰ συνέλθῃ ἡ ἀνθρωπότης. Ὁ φιλοσοφῶν διὰ τὰ ἀνθρώπινα βλέπει τὴν μεταβολὴν τῶν πραγμάτων, καὶ ἀναλογίζεται ποῦ εὐρίσκεται αὐτὸς σήμερον, καὶ πῶς ἀφ' ἐτέρου ἀποκατεστάθη ἡ χώρα ἐκείνη, τὴν ὁποῖαν μάλιστα οἱ κατακτηταὶ ἐπ' ἐλπίδι διαρκοῦς κατοχῆς προήγαγον εἰς πολιτισμὸν τινα καὶ ἐπίδοσιν. Ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες γνωρίζομεν καὶ ἐξ ἄλλων γεγονότων τὰς διαθέσεις τῶν Ἰταλῶν πρὸς τὴν σύγχρονον Ἑλλάδα. Πολλὰ τοιαῦτα θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀναφέρῃ. Θὰ περιορισθῶ εἰς δύο καὶ μόνον. Ταῦτα εἶναι: Ἡ ἴδρυσις Ἀλβανίας μετὰ ἀποκοπὴν γησιῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, ὡς ἡ Β. Ἡπειρος, διὰ τὴν ὁποῖαν ἀκόμη καὶ σήμερον ἀγωνιᾷ καὶ παλαίει τὸ ἔθνος, ἡ προσωρινὴ εὐτυχῶς κατάληψις τῆς Κερκύρας – προσωρινὴ χάρις εἰς τὸν εἰς Μάλταν τότε συναθροισθέντα ἐπίτηδες Ἀγγλικὸν Στόλον – κατάληψις γενομένη ἐξ αἰτίας μὴ δικαιολογούσης τοιοῦτον διάβημα, καὶ ἄλλα ἀκόμη. Ἦτο ἔκδηλος ἡ ἐπιθυμία τοῦ Δικτάτορος νὰ ἀναστήσῃ ἐν τινι μέτρῳ τὸ ἀρχαῖον Ῥωμαϊκὸν Κράτος, τὸ

Imperium Romanum, να άσκήση κυριαρχίαν τινά έν τή Μεσογειώ και ιδίως έν τῷ Ἀνατολικῷ αὐτῆς τμήματι. Οὕτως έξηγουνται τὰ μεγάλα των ὀχυρωματικά ἔργα εἰς τήν μικράν και άρχικῶς εἰς τήν Ἑλλάδα άνήκουσαν νησίδα Σάσωνα εἰς τόν κόλπον τοῦ Αὐλῶνος, ἡ ὀχύρωσις τῆς μικρᾶς νήσου Παντελλαρίας, μεταξύ Μάλτας, Σικελίας και Τύνιδος και ἡ ὀχύρωσις τῆς Λέρου έν τῇ Δωδεκανήσῳ, και τόσα ἄλλα. Τί ἄλλο ἐσήμαινον ταῦτα παρά τήν πρόθεσιν να εἶναι έξησφαλισμένη ἡ Δύναμις αὕτη ἀπό μέλλοντα τιμωρόν και κολαστήν;

Και ἔπειτα ἔχλευάζοντο οἱ Ἑλληνες, διότι ὠνειροπόλουν τήν ἀπόκτησιν τῶν πατρίων ἐδαφῶν τῆς Μεγάλῆς Ἰδέας, ἅτινα φυλετικῶς ιστορικῶς και γεωγραφικῶς άνήκουν εἰς τήν Ἑλλάδα.

Ἡ κατά τήν 28ην λοιπόν Ὀκτωβρίου 1940 τραχεῖα και ὀριστική ἄρνησις τῆς ὑποταγῆς εἰς τὰ κελεύσματα τοῦ Ρωμαίου τυράννου, ἄρνησις ἐκδηλωθεῖσα διὰ τῶν δύο ανωτάτων ἐκπροσώπων τῆς διακυβερνήσεως τοῦ Ἔθνους, τοῦ ἀειμνήστου Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Β΄. και τοῦ Πρωθυπουργοῦ στρατηγοῦ Ἰωάννου Μεταξᾶ, ὑπῆρξε φυσική και σύμφωνος πρὸς τήν ἱστορίαν και τὰς παραδόσεις τοῦ μικροῦ ἀλλὰ πολυειδῶς δοξασμένου Ἔθνους ἡμῶν. Τήν δρᾶσιν και ἱστορικὴν ἀξίαν τῶν μνημονευθέντων δύο ανδρῶν, ἐπειδὴ και οἱ δύο ἀπῆλθον ἐξ ἡμῶν, δυνάμεθα σήμερον δικαιότερον και ἀσφαλέστερον να κρίνωμεν. Ἐφήρμοζον πολιτικὴν ἥτις δὲν άνταπεκρίνετο μόνον πρὸς τήν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως ἀλλὰ και πρὸς τήν πολιτικὴν τῆς ὀλότητος τοῦ Ἔθνους.

Και ἡ δύναμις τῆς ἀρνήσεως ταύτης ἐξεδηλώθη εἰς τήν κατάληψιν τῆς Μοσχοπόλεως, τῆς Κορυτσᾶς, τοῦ Πόγκραδετς, τῆς Πρεμετῆς, τῶν Ἀγίων Σαράντα, τοῦ Δελβίνου, τοῦ Ἀργυροκάστρου και τῶσων ἄλλων. Ὅλοι ἐζήσαμεν και ὄλοι ἐνθυμούμεθα τὰς ἀλησμονήτους ἐκεῖνας και χαρμοσύνους ἡμέρας τῶν Ἀλβανικῶν νικῶν. Εἶχομεν γίνεи τότε τόσον ανυπόμονοι, ὥστε ἠθέλομεν σχεδόν κάθε ἡμέραν να μανθάνωμεν και νέαν νίκην και νέαν κατατρόπωσιν τῶν Ἰταλῶν. Ὅλοι μας αναπολοῦμεν τὰς ἀτελευτήτους ἐκεῖνας σειρὰς τῶν Ἰταλῶν αἰχμαλώτων τῶν παρελαυνόντων τὰς Ἀθηναϊκὰς ὁδοὺς. Ἀντὶ τῆς ἐλαφρᾶς κιθάρας τῶν ἐρώτων και ἀντὶ τοῦ μανδολίνου, εἶχον λάβει εἰς τὰς χεῖράς των ὄπλα και πολεμοφόδια. Πολλοὶ τῶν ὑπουργῶν τοῦ Ρωμαίου Δικτάτορος, και αὐτὸς οὔτος, ἔσπευδον εἰς τὰ Ἀλβανικά πεδία τῶν μαχῶν διὰ να ἴδουν τήν αἰτίαν και αναχαιτίσουν τήν διαρκὴ ὑποχώρησιν. Διότι ἔπρεπεν ἐπὶ τέλους, ἔλεγον, να σταματήση αὕτη και να παύση ἡ χλεύη τοῦ Παγκο-

σμίου Τύπου διὰ τὰ Ἱταλικά ὑποχωρητικά «κατορθώματα». Καί παρέστη ἐπὶ τέλους ἀνάγκη νὰ ἔλθῃ τότε εἰς βοήθειαν ὁ πανίσχυρος φίλος καὶ συνάδελφος, καὶ νὰ προσβάλλῃ τὴν Ἑλλάδα τῇ 6ῃ Ἀπριλίου 1941. Ἡ Ἑλλάς πρὸ τοιαύτης δυνάμεως εὐρεθεῖσα ἐκάμφθη, ὡς τόσαι ἄλλαι ἰσχυρότεραι αὐτῆς Χῶραι, ἀλλὰ καὶ ὁ νέος ἐπιδρομεὺς ἐδοκίμασε καὶ αὐτὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἀνδρείαν καὶ ἀντίστασιν ἰδίως εἰς τὰ ὄχυρά τῶν συνόρων μας. Τὸ ὠμολόγησεν ὁ ἴδιος καὶ ἐζήτησε μάλιστα καὶ νὰ τὸ ἐπιβραβεύσῃ.

Ἦρχισε λοιπὸν ἀπὸ τοῦ 1940 καὶ ἐξῆς νέος ἀγὼν ἐν Ἑλλάδι, ὄχι τόσον ἀπελπις ὅσον τοῦ 1821, ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει φοβερὸς διὰ τὴν σκληρότητα καὶ τὰς στερήσεις του. Ἡ ὕπαρξις τοῦ δημιουργηθέντος Κράτους, ἀφοῦ ὑπῆρχον τόσοι καὶ τόσοι μεγάλοι συμπαραστάται καὶ βοηθοὶ δὲν διέτρεχεν ἄμεσον κίνδυνον καταστροφῆς, ὅπως π. χ. τοιοῦτον κίνδυνον διέτρεξεν ἡ Ἑλλάς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Ἱεροῦ ἡμῶν Ἀγῶνος.

Ἀμφοτέρους τούτους τοὺς μεγάλους ἀγῶνας τοῦ Ἔθνους μας διέπνεεν ὄχι μόνον ἡ πίστις διὰ τὴν τελικὴν νίκην, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀδάμαστον πνεῦμα τῆς Ἐλευθερίας, τὸ ὁποῖον ἐκ πολλῶν λόγων ἰδιοσυγκρασίας καὶ ἐκ λόγων ἱστορικῶν, καθὼς καὶ ἐκ τοῦ γεωγραφικοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἐδάφους, ἐνοικεῖ πάντοτε εἰς αὐτό.

Εἷς προσέτι ἐκ τῶν λόγων τούτων εἶναι καὶ ἡ συναίσθησις τῆς παλαιᾶς καὶ εὐγενοῦς καταγωγῆς του, καὶ ἅς ἐνθυμηθῶμεν τὸ ἀρχαῖον, μεροληπτικὸν πάντως, δόγμα τὸ «πᾶς μὴ Ἑλλήν βάρβαρος». Ἀλλὰ τὸ ἐδικαίωσεν ὁ ποιητῆς Ὁράτιος μὲ τὸ γνωστὸν ἀπόφθεγμά του, ὅτι ἡ ἠττηθεῖσα τότε Ἑλλάς ἐνίκησε τὸν ἄγριον, τ. ἔ. βάρβαρον νικητὴν.

Διότι ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ὡς νικηταὶ ἦσαν ἄγριοι καὶ βάρβαροι τὸ ἀπέδειξε καὶ ὁ Μούμμιος κατὰ τὸ 146 π. Χ., ὅτε μὲ τὴν ὑποταγὴν τῆς πλουσιωτάτης πόλεως τῆς Κορίνθου συνεπληροῦτο ἡ ὑποταγὴ εἰς αὐτοὺς ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος. Εἶχον μεθυσθῆ τότε οἱ Ῥωμαῖοι ἀπὸ τοὺς θριάμβους τῶν ἐναντίων τῆς Καρχηδόνας, τὴν ὁποίαν εἶχον ἐντελῶς καὶ τελειωτικῶς πλέον ἐξαφανίσει, ἀφοῦ αὕτη μὲ μοναδικὴν αὐταπάρνησιν καὶ περιφρόνησιν πρὸς τὸν θάνατον, ὑπέκυψεν, εἰς μεγαλοπρεπεῖ ἔπιθανάτιον ἀγῶνα, εἰς τὴν τελευταίαν καὶ ὀριστικὴν τύχην της. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐζήτησαν τότε νὰ παραμερίσωσιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνατολῇ καὶ νὰ θέσωσιν ἐκποδῶν πάντα ὀχληρὸν ἀνταγωνιστὴν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μνημονευθεὶς Μούμμιος, ἀνὴρ στερούμενος πάσης ἑλληνικῆς παιδείας καὶ διὰ

τοῦτο ἀπέναντι τῶν ἡττημένων «άνταρτῶν» δι' οὐδενὸς φιλελληνισμοῦ συγκρατούμενος, εἶχε λάβει παρὰ τῆς Ρωμαϊκῆς Συγκλήτου τὴν ἐντολὴν νὰ καταστρέψῃ ἐκ θεμελίων τὴν Κόρινθον. Ἐὰν τοιαύτη ἐντολὴ ἀμφισβητῆται ὑπὸ νεωτέρων ἐρευνητῶν δισχυριζομένων ὅτι ἡ Ρωμαϊκὴ Σύγκλητος ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπεδοκίμασε τὰς γενομένας ὑπὸ τοῦ Μουμμίου βιαιότητα, τόσον τὸ χειρότερον διὰ τοὺς Ρωμαίους συγκλητικούς. Διότι ἡ γενομένη τότε καταστροφὴ τῆς Κορίνθου μόνον μὲ τὰς νεωτέρας διὰ βομβαρδιστικῶν ἀεροπλάνων γινομένας φοβερὰς καταστροφὰς δύναται νὰ παραβληθῇ. Ὑπὸ τὸν ἦχον στρατιωτικῆς μουσικῆς ἢ πόλις αὕτη, τὸ τελευταῖον τότε Ἑλληνικὸν προπύργιον, παρεδόθη εἰς τὰς φλόγας καὶ τὸ ἔδαφός της «κατηράσθη» τ. ἔ. διὰ τῶν συνήθων ἱερατικῶν τύπων ἀπηγορεύθη πᾶσα ἀνοικοδόμησις τῶν ἐρειπωμένων τόπων. Οὕτω λοιπὸν ἡ μεγάλη αὕτη ἑλληνικὴ πόλις, ἡ τελευταία ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ Ἑλλάδι, ἡ ἐγκλείουσα τοσαῦτα θαυμάσια μνημεῖα τῆς τέχνης καὶ τοῦ προγονικοῦ μεγαλείου, ἡ διατηρήσασα τὴν ἀκμὴν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, ἡ πόλις ὑπὸ τὰ τείχη τῆς ὁποίας πρὸ πεντήκοντα τότε ἐτῶν ἄλλος Ρωμαῖος ὁ Φλαμίνιος εἶχε διακηρύξει τὴν νέαν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων εὔρε φρικῶδες τέλος ὑπὸ χειρῶν τῶν κοσμοκρατόρων Ρωμαίων. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περὶ τῶν γεγονότων τούτων τελικὴ κρίσις μεγάλου νεωτέρου ἱστορικοῦ, τοῦ Hertzberg (Καρολίδου 1, 361). «Ἡ ἱστορία τοῦ πολέμου τούτου» - παρατηρεῖ - «λυπηρότατα μόνον αἰσθήματα δύναται νὰ ἐξεγείρῃ. Βεβαίως ἡ ἱστορία τῶν ἐλευθέρων Ἑλλήνων δὲν ἠδύνατο νὰ τελειώσῃ ἄνευ μεγάλου τινὸς παραγμοῦ. Ὁ λαὸς οὗτος μετὰ τῆς χιλιετοῦς αὐτοῦ μεγάλης ἱστορίας δὲν ἠδύνατο ἐκουσίως νὰ ἀποχωρήσῃ ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, χωρὶς νὰ δαπανήσῃ καὶ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ δύναμιν. Ἄλλὰ τοῦτο κατ' οὐδὲν μετριάζει τὴν στυγνὴν ἐντύπωσιν τῶν γεγονότων τούτων».

Τὴν τοιαύτην ὑποταγὴν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους ἔφερον εἰς ἀνάμνησιν ἡ ἐπιζητηθεῖσα ὑποταγὴ της κατὰ τὸ 1940 ὑπὸ τῶν αὐτῶν τυράννων.

Ἄλλὰ ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ὑμνουμένην ἡμέραν. Οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς τετραετοῦς δουλείας ἐσκέφθη Ἑλλην ἄξιος τοῦ ὀνόματος, ἢ ἐνόμισεν ὅτι ἐσφαλμένη ὑπῆρξεν ἡ ἰδέα τῆς ἀρχικῆς ἀντιστάσεως ἢ ἐξενεχθεῖσα κατὰ τὰς πρωῖνὰς ὥρας τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940, οὐδὲ θὰ ἀνελογίσθη κανεὶς Ἑλλῆν ὅτι θὰ ἦτο καλύτερον ἐκ λόγων πρακτικῶν εὐζωΐας καὶ ραστώνης, ἂν ἀντὶ τῆς κατηγορηματικῆς

ἀρνήσεως ὑπῆρχε συγκεκαλυμμένη κατάφασις καὶ διπλωματικὴ ἀποδοχή. Κατ' ἀμφοτέρους τοὺς δύο μεγάλους πολέμους τὸ ἡμέτερον Ἕθνος ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος τῶν φαινομένων κατ' ἀρχὰς ἀσθενεστέρων, ἐκ λόγων ἠθικῶν καὶ ἱστορικῶν. Δὲν ἀμφέβαλεν ἰδίως κατὰ τὸν λήξαντα (ἅς εἴπωμεν οὕτω) δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον, ποῦ ἦτο ἡ θέσις του, καὶ ποία ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀμέσως ἐξ ἀρχῆς ἡ στάσις του. Ἔλειψαν ἀπὸ αὐτὸ ὑπολογισμοὶ ὑστεροβουλίας καὶ πολιτικῆς καιροσκοπίας. Τοῦτο δὲν συνέβη δι' ἄλλα ὅμορα κράτη, π. χ. διὰ τὴν Βουλγαρίαν. Φυλλομετρῶν ἄλλοτε ἐν ὥρᾳ σχολῆς τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Λόρδου D'Abernoni, πρώτου πρεσβευτοῦ τῆς Μ. Βρετανίας ἐν Βερολίνῳ μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, συνήντησα τὸ ἐξῆς σημειώματά του εἰς τὴν χρονολογίαν 22 Νοεμβρίου 1921: «σήμερον τὸ πρωτὶ συνωμίλησα διὰ τὴν Βουλγαρίαν κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον μὲ ἓνα Βούλγαρον (δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομά του), ὁ ὁποῖος πάρα πολὺ διαφέρει ἀπὸ τὸν συνήθη χωρικὸν τύπον τοῦ Βουλγάρου. Τὸν ἠρώτησα ποία ἦτο ἡ στάσις τῆς Βουλγαρίας κατὰ τὴν πρώτην χρονικὴν περίοδον τοῦ πολέμου. Μοῦ ἀπήντησε: ἡ Βουλγαρία εἶχε μίαν καὶ μόνην σκέψιν, νὰ εἶναι μὲ τὸ μέρος τῶν νικητῶν (. . .) «ἂν ἡ ἐκστρατεία τῶν Δαρδανελλίων ἀπέβαινε ἐπιτυχὴς ἡ Βουλγαρία ἀσφαλῶς θὰ ἐπήγαινε μὲ τὸ μέρος τῶν συμμάχων». Τόσον ὑστερόβουλοι ὑπολογισμοὶ δὲν παρουσιάζονται εἰς τὴν πολιτικὴν τοῦ Ἕθνους ἡμῶν ἱστορίαν, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ δόξα του εἶναι καθαρὰ καὶ τιμια.

Καὶ ἐὰν τυχὸν ἀκόμη ἠναγκάζετο βραδύτερον ἢ Ἑλλάς ὑπὸ μεγάλῃν πίεσιν Ἰταλῶν καὶ Ἀλβανῶν νὰ ὑποκύψῃ ἢ νὰ ἐξασθενήσῃ μόνον εἰς τὴν πρόοδον τῆς νίκης, πάλιν ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα τῆς ὅτι δὲν ὑπετάχθη εἰς τὴν ἀγέρωχον ἐπιταγὴν οὐδὲ προετίμησε τὰ ὑλικά ἰδεώδη καὶ τὴν εὐκόλον ἀνάπαυσιν, ἢ δόξα, λέγω, αὕτη θὰ παρέμενε αἰωνία καὶ ἄφθιτος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς.

Τί θὰ ἠδύνατο νὰ εἶπῃ διὰ τὴν γενεάν μας ἡ ἱστορία, ἐὰν κατόπιν τοῦ νυκτερινοῦ ἐκεῖνου τελεσιγράφου, τοῦ ὁποῖου ἡ διάρκεια ἦτο τριῶν ὥρῶν, παρεδίδομεν εἰς τὸν Ἰταλὸν Duce πολὺτιμα τμήματα τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος μόνον καὶ μόνον διότι ἔτσι ἤθελε, διὰ νὰ τὰ διαθέσῃ ὡς ἀπόλυτος κύριος αὐτῶν, καὶ ἐπὶ βλάβῃ μάλιστα τῶν ἐλληνικῶν συμφερόντων; Πόσοι ἔπαινοι δὲν ἠκούσθησαν τότε διὰ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν παγκόσμιον τύπον, ἢ διὰ τῶν αἰθερίων κυμάτων. Ἄς ἐπιτραπῇ νὰ ἀναφέρω μερικοῦς. Ἐλέχθη λοιπὸν ὅτι «ὁ ἡρωϊσμός τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος

μέ τον όποϊον άντιμετώπισε τόσον μεγάλους κινδύνους θά περάση εις τούς θρύλους και τά τραγούδια τών έλευθέρων λαών του κόσμου» (Ραδ. Στ. Λονδ. 23 'Απρ. 1941), ότι «ή τιμή είναι κτήμα της 'Ελλάδος» ('Αμερ. 'Εφ. συγκροτ. Χέρστ 21 'Απριλ. 1941), ότι «'Ελληνες έγραψαν εις την Μακεδονίαν και Θράκην με τό αίμα των σελίδας άπαραμίλλου άνδρείας» (Times Νέας 'Υόρκης 12 'Απριλ. 1941)· ό στρατάρχης Σμάτς διεκήρυττεν έν τή άγγλική Βουλή τών Λόρδων (τῆ 20 'Οκτωβρίου 1943) «ιδέτε την νέαν δόξαν της 'Ελλάδος ή όποία τόσην γενναιότητα επέδειξε και τόσον άνταξία έφάνη του μεγάλου της παρελθόντος. 'Η χώρα αύτή με τον ήρωϊσμόν της επέφερε δεινόν και άθεράπευτον πληγμα κατά του μεγαλείου της Ρώμης του Μουσσολίνι. 'Αληθώς έγεννήθη μία νέα 'Ελλάς όπως την ώνειρεύθησαν οί ποιηταί», ότι «έπειτα από τόσους αιώνας ή 'Ελλάς έδωσεν ένα από τά πλέον ύπέροχα παραδείγματα θαρραλέου άγώνος δια την έλευθερίαν, από τά σπουδαιότατα ποϋ ήμπορεί νά έπιδείξη ή άνθρωπίνη ιστορία» (Κ. Ε. Menzies, πρωθυπουργός της Αύστραλίας). 'Ο ύπουργός τών έξωτερικών της Μεγ. Βρετανίας Eden έγραφε «τό φώς της 'Ελλάδος, τό φώς του πολιτισμοϋ έναντίον της βαρβαρότητος, τό όποϊον δέν έσβησε δια μέσου τών αιώνων, φέγγει σήμερα λαμπρότερον παρά ποτε. Τό άδάμαστον φρόνημα τών 'Ελλήνων άποτελεί έμπνευσιν δι' ήμάς». Περαιτέρω άλλοι διεκήρυττον ότι «ή 'Ελλάς άνήλθε πάλιν εις τά ύψη όλου του άρχαίου της μεγαλείου» (Daly Mail του Λονδ. 24 'Απριλ. 1941). 'Αναριθμητοι είναι οί παρόμοιοι έπαινοι και αί διατυπώσεις των, και αί παραβολαί των προς άρχαία και κοσμοϊστορικά καταστάνατα έλληνικά γεγονότα, ως ή έν Θερμοπύλαις άντίστασις του Λεωνίδου. "Ας έπιτραπή νά προσθέσω έν έτι, του μεγάλου 'Αγγλου Πρωθυπουργοϋ του πρωταθλητοϋ της Νίκης. "Ελεγε λοιπόν οϋτος τῆ 28 Μαΐου 1944 έν τῆ Βουλῆ τών Κοινοτήτων έπ' ευκαιρία του 'Ελ 'Αλαμέϊν ότι «μέσα εις τά πολλά παραδείγματα ήρωϊσμοϋ ποϋ έσημειώθησαν κατά την διάρκειαν του παρόντος πολέμου, σπανίως θά άνεύρη κανεις ευγενεστερας πράξεις από εκείνας αί όποϊαι έπετελέσθησαν εις την 'Ελλάδα προς υπεράσπισιν τών άρχών της έλευθερίας».

Κατόπιν τοσούτων και τοιοϋτων έπαίνων και έγκωμίων και κατόπιν τῆς διαβεβαιώσεως ότι, ως έγραφαν τά «Νέα Χρονικά», ό «έπιδειχθείς ήρωϊσμός της 'Ελλάδος παρέχει τίτλους άνεξαλείπτους δια την ευγνωμοσύνην όλων τών έλευθέρων λαών και δια την έξασφάλισιν ένός

αύριανου μέλλοντος δόξης και εὐημερίας», κατόπιν πάντων τούτων εἶχομεν συλλάβει — και δικαίως — μεγάλας ἐλπίδας και μακάρια ὄνειρα.

Ἡ σκληρὰ πραγματικότητα δὲν ἐπέτρεψε τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῶν, ἅς εἴπωμεν δὲν ἐπέτρεψε ἀκόμη τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῶν, δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ ἀρνηθῶμεν ὅτι ἐδοκιμάσαμεν και λύπας και ἀπογοητεύσεις. Ἀλλὰ ἡ εἰλικρίνεια ἀπαιτεῖ νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι και ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἐκ μεγάλων και ὀδυνηρῶν σφαλμάτων ἐβλάψαμεν τὴν ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν. Μνεῖα ὅμως τοιούτων γεγονότων κατὰ τὴν χαρμόσυνον αὐτὴν ἐθνικὴν ἐορτὴν μας δὲν δύναται νὰ γίνῃ, και δι' ἄλλους λόγους και διότι παρὰ πάντα ταῦτα πάντοτε παρέμεινε και παραμένει ἄσβεστος ἡ ἀνάμνησις τῆς μεγάλης και ἀνίσου πρὸς τὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἀντιστάσεως και πάλης, ἐχθροῦ ἢ μᾶλλον ἐχθρῶν μεγάλων και ἰσχυρῶν, και διὰ τοῦτο τόσο ἀπηνῶν κατὰ τῶν μικροτέρων. Καὶ τῆς ἀναμνήσεως ταύτης τῶν κατορθωμάτων ἐκείνων, ἣτις εἶναι τόσο ἱερὰ δι' ἡμᾶς, ἔχομεν και σήμερον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας πολλὰς εὐεργετικὰς ἐνδείξεις, κυρίως ἐκ μέρους τῶν Ἑγγλων και ὕλως ἰδιαίτερος ἐκ τῆς μεγάλης και ὄντως φιλανθρώπου Βορειοαμερικανικῆς Συμπολιτείας, τῆς πατρίδος ἀνδρῶν ὡς οἱ Washington, Jefferson, Lincoln και Roosevelt παρ' ὅλα δυστυχῶς τὰ θλιβερὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα, ὡς μὴ ὄφειλε, δοκιμάζομεν ἀκόμη ἐν Ἑλλάδι, ἐξ ἐχθρῶν τῆς ἰδίας πατρίδος, ἀποτέλεσμα και αὐτὰ παροδικὸν τοῦ μεγάλου σάλου ὅστις ἐπὶ τετραετίαν ἀνετάραξε και διέσεισε τὴν Οἰκουμένην.

Ὡς κατακλείς τῶν ἐκτεθέντων πρὸ τῆς σεμνῆς ταύτης ὁμηγύρεως εἶναι καλὸν νὰ συνοψισθῶσι τὰ διδάγματα ἐκεῖνα τὰ ἱστορικὰ και ἠθικά, τὰ ὁποῖα τὸ Ἔθνος θὰ δύναται νὰ ἀναφέρῃ ἢ και νὰ χρησιμοποῖῃ ἐκ τῆς σημερινῆς ἐπετείου, ἐάν ποτε και πάλιν εἰς τὸ μέλλον ἡ τύχη ἐπιφυλάξῃ εἰς αὐτὸ νέας δοκιμασίας. Τρία τοιαῦτα διδάγματα ἐπιθυμῶ νὰ ἐξάρω :

1) Ὅτι τὸ Ἔθνος, ἐάν ποτὲ εὐρεθῆ πάλιν ἐνώπιον ταπεινωτικῆς ἐπιταγῆς πρὸ ἰσχυροτέρου στρατιωτικῶς ἐχθροῦ ἐπὶ βλάβῃ δὲ τοῦ ἀξιώματος και τῶν παραδόσεών του, πρέπει νὰ ἀποκρούσῃ τὴν ἐπιταγὴν ταύτην ἄνευ ἐνδοιασμοῦ, μετὰ τὴν πίστιν ἐπὶ τὴν τελικὴν κατἰσχύσιν τοῦ ἠθικοῦ και τοῦ δικαίου.

2) Ὅτι ἡ συναίσθησις ἢ ὁμόφωνος προσγινομένης ἀδικίας ἐμψυχώνει πάντα λαὸν και συνενώνει αὐτόν, ἀνυψώνει τὸ ἠθικὸν του και κά-

μνει αὐτὸν ὑπομονητικὸν καὶ εἰς τὰς μεγαλυτέρας ἀκόμη δυστυχίας καὶ στερήσεις καί,

3) καὶ σπουδαιότατον, ὅτι ἡ ἐνότης λαοῦ τινος, ὅταν οὗτος σύσσωμος οὕτως εἰπεῖν γιγαντώνεται καὶ ἀνθίσταται ἀπέναντι ἀδικίας τινός, εἶναι τι ἀκαταμάχητον καὶ ἀκατάβλητον.

Τοιαύτην τινὰ ἐνότητα εἶδομεν κατὰ τὴν Ἀλβανικὴν ἐποποιίαν τοῦ Στρατοῦ μας καὶ τοῦ Ἔθνους ὀλοκλήρου, καὶ τὴν τοιαύτην ἐνότητα βλέπομεν καὶ σήμερον ἀκόμη πρὸ τῶν ὀμμάτων μας ἐν τῷ φλέγοντι Ἐθνικῷ ζητήματι τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς Νήσου, τῆς Κύπρου ἣτις ἐλπίζομεν ὅτι καθ' ἓνα οἰονδήποτε τρόπον δὲν θὰ παραμείνη πλέον ἐπὶ πολὺ μακρὰν τῶν κόλπων τῆς φυσικῆς αὐτῆς μητρός.

Τοσαῦτα ἐν συντομίᾳ διὰ τὴν ἱστορικὴν ἀξίαν καὶ σπουδαιότητα τῆς σημερινῆς ἐπετείου. Ἡ σπουδαιότης αὕτη τῆς σημερινῆς ἐπετείου δὲν ἀφορᾷ μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ γενικῶς εἰς ὀλόκληρον τὴν ἀνθρωπίνην ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ μικρὰ Ἑλλάς δύναται νὰ καυχᾶται διὰ τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1940, ὅτι ἔδωσε γενικὸν παράδειγμα πρὸς μίμησιν εἰς ἀναλόγους περιστάσεις. Ἐχει ἄλλως τε καὶ τὸ ἀρχαῖον ἐκεῖνο παράδειγμα τῶν ἐν Θερμοπύλαις πεσόντων, τὸ ὁποῖον ἀνήκει πλέον εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν, διότι ὄλα τὰ ἔθνη τὸ ἀναφέρουσι καὶ τὸ θαυμάζουσι.

Κοινὴ εἶναι εἰς ὄλων ἡμῶν τὰ χεῖλη ἢ εὐχή, ἵνα τὸ Ἔθνος ἡμῶν, καταβαλομένης τῆς ἀνιέρου ἀνταρσίας, βαδίση καὶ πάλιν τὴν ὁδὸν τῆς προόδου καὶ εὐημερίας καὶ νὰ ἀναφανῶσι καὶ πάλιν δι' αὐτὸ - μετὰ ἑπτὰ-ετιάν ὄλην διαρκῶν ἀγώνων, θυσιῶν καὶ δοκιμασιῶν - ἡμέραι εὐτυχίας, δόξης καὶ χαρᾶς.